

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1995

ΜΝΗΜΕΣ
ΑΠΟ ΤΗ ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΖΩΗ
ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΤΟΥ 1940-50

Διαμορφωτές της UNICEF
ΕΧΟΥΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΗ ΖΩΗ
ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΗΣ ΑΦΡΙΚΗΣ

ΤΟ ΜΕΓΑΛΕΙΟ ΤΗΣ ΦΥΛΗΣ ΜΑΣ

ΤΟ ΣΥΝΗΜΑ
ΤΩΝ ΦΑΡΩ

Η ΧΩΡΑ
ΤΩΝ
ΑΝΤΙΦΡΕΣΩΝ

ΑΝΕΚΤΙΜΗΤΟΙ
ΦΗΣΑΥΡΟΙ ΟΙ ΠΑΛΙΕΣ ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ

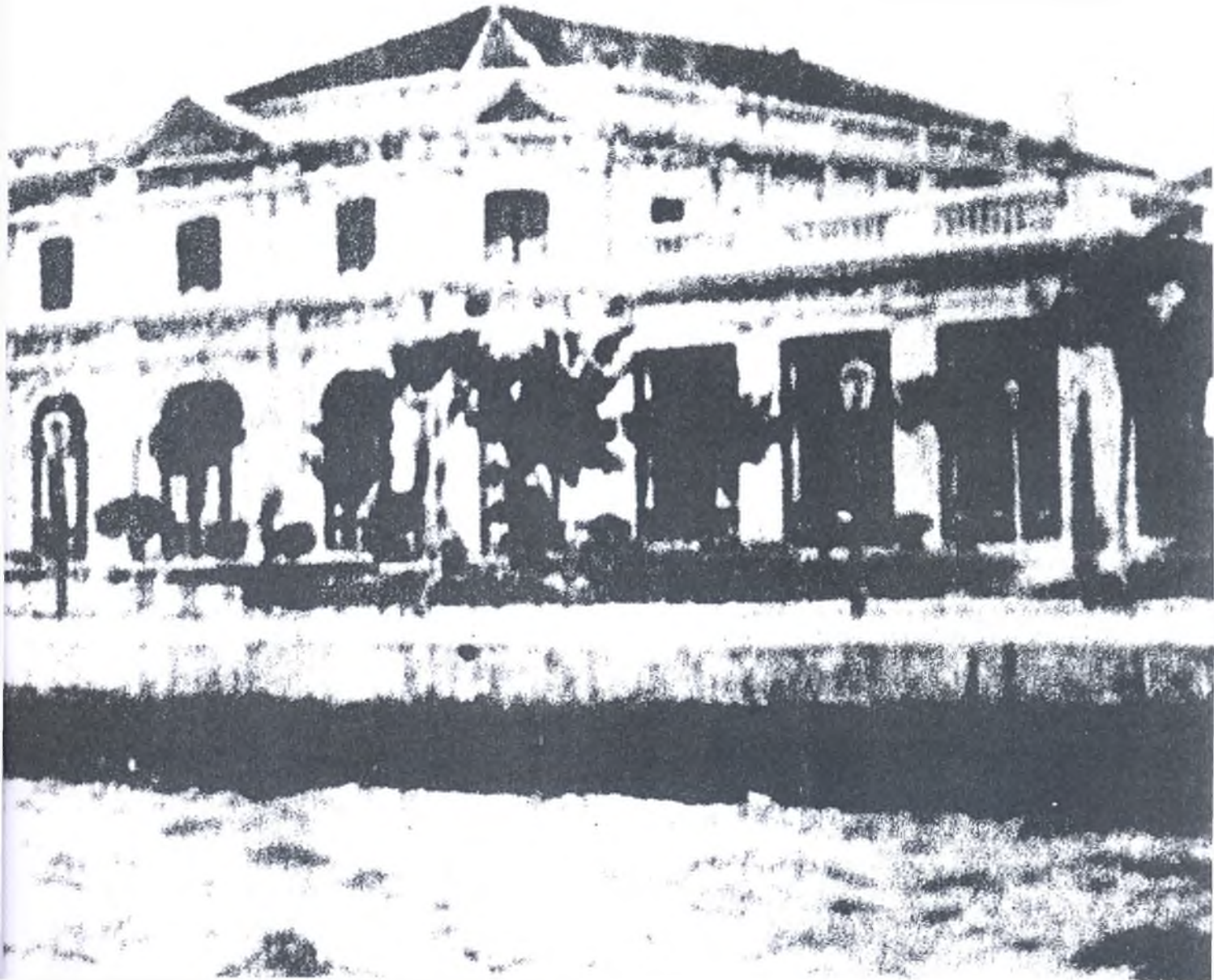

Ενότητες πολιτισμού στις “Επιλογές”

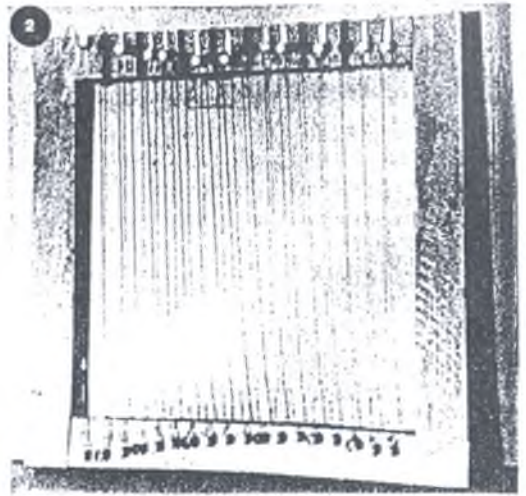
Μνήμες
από τη Θεατρική Ζωή
στη Θεσσαλονίκη του 1940-50

του Νίκου Δημαρά

1. "Αυτά έχει η ζωή" - Ο Θαν. Καλύβας δεξιά συγγραφέας και ο Αντ. Οικονομίδης ηθοποιός αριστερά μπροστά στο θέατρο ΠΑΛΛΑΣ - 1940
2. Αυτοσχέδιο μουσικά όργανα για τη σύνθεση των μελωδιών της οπερέτας "Εδώ θα μείνουν όλα".

**Από το “Αττικό” το 1943
στα “Ηλύσια”, στον “Εσπερο”
στα Θέατρα Λευκού Πύργου και Χαριλάου,
στο “Ιντεάλ”, στο “Μακεδονικόν” στην “Αίγλη”
και στο θέατρο “Κατερίνα”
με “ξεναγό” τον Νίκο Μπιλιλή**

Η

πιο μικρή είδηση της εφημερίδας, ένα “ισπλό μονόστηλο” είναι ικανό καμιά φορά να σπινραττάσει μερικούς αναγνώστες, είτε γιατί μπορεί να κριθεί η μοναδικότητα της συμπεριφοράς ανθρώπων που εκδηλώνονται με ψυχή και γνησιότητα, είτε γιατί “παραπέμπει” σε άλλες εποχές με νοσταλγία και με θαυμασμό για το επίπεδο της δημιουργίας και της καλλιτεχνικής - πολιτιστικής έκφρασης.

Όταν όμως το μονόστηλο έχει και τα δυο στοιχεία, δηλαδή και τη μοναδικότητα και τη νοσταλγία καταλαβαίνει κανείς πόσο “εγκυριακό” γίνεται ιδίως για τους ανθρώπους που δεν θέλουν να σβήσουν τις μνήμες, που

βλέπουν τη ζωή ως ανένδεκα από το δύσκολο αλλά όμορφο “χθες” μέχρι το “απορητηριασμένο” και πεζό “σήμερα” έως και το αβέβαιο και ζοφωρό “αύριο”.

Τοίτο το μονόστηλο που δημοσιεύτηκε στη “Μακεδονία” στις 7 Φεβρουαρίου 1995 μας έκανε να γυρίσουμε σε σημειώσεις του “χθες” και να αναζητήσουμε αποδυναμωμένες αισθήσεις, που τώρα μόλις αναδύονται μέσα από την ατμόσφαιρα μουσικών κομματιών ή κίτρινασμένων τετραδίων με σενάρια θεατρικά έργα.

Με τίτλο “Παραστάσεις οπερέτας” στην ειδησούλα αναφέρονταν τα εξής: “Μια σειρά από παραστάσεις οπερέτας, για να θμηηθούν οι παλαιά, αλλά και να γνωρίσουν οι νέοι ένα μουσικοθεατρικό είδος που ημιαγαγούσε το κοινό της μεταπολεμικής περιόδου, έχει προγραμματιστεί για το προσεχές φθινόπωρο η Μουσική Εταιρεία Βορείου Ελλάδος.

»Η πρώτη εκδήλωση περιλαμβάνει ασπασπίσματα από οπερέτες του γνησιού Θεσσαλονικιού κινηματογραφιστή και σκηθέτη Νίκου Μπιλιλή, που είχαν παρουσιαστεί στα θέατρα “Παλλάς” και Λευκού Πύργου, την περίοδο 1945-1955. Τους ρόλους θα ερμηνεύσουν η Ειρήνη Χουρδίακη, η

Δήμητρα Δαλλέρη, η Μαρία Παναγιωτίδου και άλλοι καλλιτέχνες. Θα σκηνοθετήσει ο Νίκος Μπιλιλής και θα συνοδεύσει η ορχήστρα ποικίλης μουσικής της Μουσικής Εταιρείας Βορείου Ελλάδος με διέυθυνση και ενορχήστρωση Θανάση Μπιλιλή”.

Αν υπήρχαν από την εποχή εκείνη φιλμς και άλλα επαρκή ντοκουμέντα θα άξιζε τον κόπο να ξαναφτιαχτεί μια ταινία για να μας “γυρίσει πίσω” με ζωντάνια και αισθητική αμεσότητα. Καθώς όμως αυτό έχει τις δυσκολίες του δεν μπορούμε παρά να αφεθούμε στην αφήγηση ενός δημιουργού που εκείνη την εποχή έκανε τα πρώτα του καλλιτεχνικά βήματα ενώ σήμερα συνεχίζει επιλεκτικά την προσφορά και παράλληλα συμπυκνώνει τις μνήμες, δημιουργώντας ένα από τα πιο αυθεντικά κινηματογραφικά αρχεία στην Ελλάδα, με σπάνια και πολύ παλιά ντοκουμέντα. Επίσης ο ίδιος δημιουργός αρχειοθετεί και ταξινομεί ένα τεράστιο και πλούσιο υλικό σε κείμενα, σενάρια, θεατρικά έργα, φωτογραφίες, προγράμματα μπροσούρες και διαφημιστικές καταχωρήσεις της εποχής εκείνης. Πρόκειται για τον Νίκο Μπιλιλή, που τον βρίσκουμε χωμένο μέσα σε αρχεία, κινηματογραφικές μηχανές, φιλμς και φωτογραφίες στο εργαστήριο της οδού Ισαύρων.

Τον αποσπάμε από τους φακέλους, τα κουτιά και τα ερμάρια με το υλικό των δεκαετιών του 1930, 40 και 50 ερχόμενοι στο 1995.

- Τι διαβάσαμε, πρόκειται ν’ ανεβάσετε όπερες στη Θεσσαλονίκη τώρα το φθινόπωρο; τον ρωτάμε, με την πρόσθετη παρατήρηση αν το κοινό του “σήμερα” είναι δυνατόν να παρακολουθήσει έργα τέτοιου θεατρικού είδους.

- Περισσότερο θέλουμε να γνωρίσουν σήμερα οι νεότεροι από το θεατρικό είδος, απαντά ο Ν. Μπιλιλής. Είναι άλλωστε μια πρωτοβουλία της Μουσικής Εταιρείας Βορείου Ελλάδος, που θέλει να αναβιώσει από το μουσικοθεατρικό είδος, με την πίστη ότι τα είδη της τέχνης παραμένουν αναλλοίωτα και μπορούν να συγκινούν το κοινό σ’ όλες τις εποχές.

- Ας γυρίσουμε λοιπόν πίσω και ας αρχίσουμε το ξετύλιγμα της μνήμης με το πως και πότε ασχοληθήκατε με το θέατρο.

- Το 1943 ήμουν 16 χρόνων. Από πολύ νωρίτερα έγραφα ποιήματα και καλές εκθέσεις. Με απασχολούσε όμως κάτι περισσότερο και σημαντικότερο κατά τη γνώμη μου. Ήθελα να γράψω θεατρικό έργο. Κάθομαι λοιπόν και σκαρώνω μια έμμετρη σάτιρα και την δίνω στον συγγραφέα και διευθυντή του θεάτρου "Αττικόν". Καθώς την διάβριζε μπροστά μου γελούσε. Το ίδιο έκανα κι εγώ. Ο Σπυρόπουλος μου πρότεινε να σπουδάσω θέατρο. Παρά τα εμπόδια ανακάλυψα ότι στον κινηματογράφο "Αίγλη" στεγαζόταν μια ανώτατη δραματική σχολή, της κας Τασίας Αδάμ. Εκεί γραφτήκαμε με τον αδελφικό μου φίλο Θανάση Καλύβια, που ήταν ταξιθέτης στο "Αττικόν". Η παρουσίαση της σάτιρας στον Σπυρόπουλο ήταν η πρώτη μου πνευματική επαφή με τον συγγραφέα, ενώ με την εγγραφή στη δραματική σχολή έβλεπα ότι μπορούσα να κάνω κάτι περισσότερο από την ως τότε αγάπημένη μου απασχόληση στο θάλαμο προβολής του κινηματογράφου, που τον είχα κάνει εργαστήριο για την κατασκευή "οικιακών" κινηματογραφικών μηχανών, όπως ονόμαζα κάτι κινηματογραφικά μηχανάκια που κατασκεύαζα και τα πουλούσα την ημέρα σ' ένα πάγκο στο πεζοδρόμιο έξω από το θέατρο.

Από το 1943 στο "Αττικόν"

Πότε άρχισε η λειτουργία αυτού του θεάτρου;
- Βρισκόμαστε στο 1943: Με το διώξιμο των Εβραίων από τη Θεσσαλονίκη, ο κινηματογράφος "Αττικόν" των αδελφών Θεοκταρίδη, που τον "λειτουργούσαν" οι Εβραίοι επιχειρηματίες Μ. Σεγούρας και Η. Αττάς μετατρέπεται σε θέατρο. Διευθυντής του θεάτρου είναι ο συγγραφέας Βασίλης Σπυρόπουλος, θιασάρχες οι Αριστείδης Χρυσόχοιου και Κούλης Στολίγκας, πρωταγωνίστρια η Χριστίνα Κατακάλλου και "σουμπρέτες" η Πόπη Άλβια και η Δώρα Νούσια, καριτέριπτας ο Γιάννης Ιωαννίδης και δεύτεροι ή και πρώτοι - κατά το

έργο- οι Κώστας Δούκας και Τίτο Νούσιες. Χορευτικό Ζάννα Καβαδία και Κουμαρωτής, ντιζέξ η Ρίτα Δημητρίου και τενόρος ο Κ. Αθανασιάδης και αργότερα ο Τάκης Κίσης Διευθυντής ορχήστρας μαέστρος ο Γ. Κίτσος, που όταν έγραφε και τη μουσική σε καμιά επιθεώρηση γύριζε τα γράμματα του επωνύμου του ανάποδα - δεν ξέρω γιατί - και τόκανε Γ. Σοσικ.

"Ο Σπυρόπουλος εκτός από καλλιτεχνικός διευθυντής έγραφε και θεατρικά έργα το ίδιο και ο αδελφός του Κούλης Στολίγκας, ο Κώστας. Έργα εκτός από επιθεωρήσεις, ανέβιζαν και οπερέτες: Χατζηαποστόλου, Θ. Σακελλαρίδη, Ευαγγελίδη κ.α., καθώς και κομωδιές από το γαλλικό θέατρο. Προσωπικό: Ταμίας ήταν ο Κηρίκος, α' θυρωρός πλατείας ο Κώστας ο "κουλεδάτος", β' θυ-

ρωρός εξώστη εγώ (Νίκος Μπιλιλίδης), ταξιθέτης ο Θανάσης Καλύβιας και ταξιθέτριες: η Μαρίκα, η Νίτσα και η Αλκμήνη. Δεν μπορώ να θυμηθώ το όνομα του υποβολέα, μηχανικός σκηνης ήταν κάποιος Τάκης. "Αυτά στο "Αττικόν". Απέναντι ήταν ο κινηματογράφος "Πάνθεον" των Σ. Κάτσιου και Γ. Θεοφιλάκου, που κατά διαστήματα έφερνε κι αυτός θιάσους, τότε τον Παράσκευά Οικονόμου, τότε της Κούλας Γκιουζέπε (η θρυλική Μιχάκα, για όσους θυμούνται το έργο) και τότε κάποιους άλλους λιγότερο γνωστούς.

"Στο "Αττικόν" συνεχίστηκαν οι παραστάσεις μέχρι το τέλος του χειμώνα του 1944 - 1945, και το καλοκαίρι του '45 - αν θυμάμαι καλά - πήγε ο θιάσος στο "Ηλύσια" στην πλατεία Αριστοτέλους και μετά στο θερινό "Εσπερο" στην οδό Πολωνίας, σημερινή Αλ. Σβώλου (πρώην Πιργκι-πος Νιολοάου). Το 1943 το θέατρο "Αττικόν" παρά την πείνα, την απαγόρευση της κυκλοφορίας και την περιτετεωιάδη πολλές φορές παρακολούθηση του έργου λόγω διακοπής ή πώσης τάσεως που η παράσταση γινόταν με "λουξ" ήταν σχεδόν πάντα γεμάτο. Εγώ, όταν έλλεινε να το ταμείο, μπορούσα να κάθομαι σε ένα κάθισμα - που ήταν και μισοπασιμένο απέναντι από την πόρτα - για να βλέπω μήπως προβάλλει κανένας "τζαμπατζής" - και να παρακολουθώ, μέρες και βδομάδες όλες τις παραστάσεις κάθε έργου, ως που το μάθαινα απ' έξω. Στην αρχή, -ένα- δυο μήνες - με διασκέδαζε. Μετά δεν ξέρω πως μου ήρθε και θέλησα να γράψω και γω τέτοια θεατρικά έργα. Εδώ πρέπει να πω, πως η πρώτη μου επαφή με το θέατρο ήταν το 1937, όταν μας πήγαν με το σχολείο - δημοτικό - στο θέατρο του Λευκού Πύργου να δούμε ένα έργο "πατριωτικό". Το μόνο που θυμάμαι από αυτό είναι πως συνέχει ανέφεραν οι ηθοποιοί το "κράτος της 4ης Αυγούστου" και τον "μεγάλο μας πατέρα" τον Ιωάννη Μεταξά. Τέλος έλεγαν και τον ύμνο της "Ε.Ο.Ν." Ύστερα από αυτό - αφού έμαθα τι είναι θέατρο - τουλάχιστον μια φορά την μέρα, το καλοκαίρι πρόσεχα και διάβαζα την μεγάλη "ταμπέλα" που ήταν μόνιμα σημενή στο Συντριβάνι.

»Το σπίτι μας ήταν στην οδό Χορτατζήδων 3, μέσα στο τότε γήπεδο του Π.Α.Ο.Κ. (εκεί γεννήθηκα), και καθώς κατέβαινα βόλτα προς την Καμάρα για να πάω στην Αποστόλου Παύλου στο ψλικάτζιδικό του κυρ Μήτσου να προμηθευθώ "βουβές" ταινίες στο γυρισμό μου περνούσα από το Συντριβάνι και έβλεπα στην "ταμπέλα", να γράφει, χωρίς να καταλαβαίνω και πολύ το νόημά της "Θέατρο Χαριλάου, θιάσος Ολύμπιου - Ριτσιάρδη ή οπερέτα Γ. Ξυδή ή Ξένιας Δράμαλη" κ.α. που δεν θυμάμαι τους τίτλους, οπερέτας ή επιθεώρησης. Το θέατρο αυτό ήταν θερινό και λειτουργούσε πολλές φορές και ως κινηματογράφος, βαριετέ ή τσίρκο. Βρισκόταν απέναντι στον αυλόγυρο του Πανεπιστημίου (Φιλοσοφικής) λίγο πιο πάνω από το τότε Γ' αστυνομικό τμήμα (σήμερα είναι πάρκο). Ήταν περιφραγμένο γύρω - γύρω με ψηλά σανιδώματα που είχαν χαραμάδες. Τα βράδια οι πιτσιρικάδες της γειτονιάς μου - του συνοικισμού Αγίας Φωτεινής - μαζεύομαστε και πιάνουμε θέση στο πίσω μέρος, απέναντι από τη σκηνή και παρακολουθούσαμε εκστασιαστικά τα δρώμενα. Πολλές φορές ακουγόνας τους ηθοποιούς, που ξελαρυγγίζονταν για να τους ακούν και οι τελευταίοι θεατές - τότε δεν χρησιμοποιούσαν μικροφωνικές εγκαταστάσεις - μαθαίναμε και ορισμένα από τα λόγια ή τραγούδια του έργου. Μούχει μείνει αξέχαστος ένας στίχος που όταν τον έλεγαν κάτι όμορφες κοπέλες, γινόταν "σεισμός" από το χειροκρότημα στο θέατρο. Ο στίχος ήταν: "Τρεις, Τρεις, Τρεις, για ν' αυξάνει η Πατρίς". Το νόημά του "τόπιασα" αργότερα. Κάμια φορά ερχόταν με προφύλαξη ο Αντώνναρος - ένας γεροδεμένος μεσόκοπος - και μας έβρεχε με το ποτηρήρι (σουλαντίρι το λέγανε) ή μας άρπαζε από τ' αυτιά, για το "μπανισίρι" που κάναμε από τις χαραμάδες.

»Έτσι, για κείνο το βράδυ χάναμε το θέαμα. Το άλλο βράδυ όμως ξαναβρισκόμαστε στην ίδια θέση. Αυτό γινόταν όλο το καλοκαίρι στο θέατρο, οινεμά, ή τσίρκο του "Χαριλαου" (Χαριλάου και όχι Χαριλάου). "Παράλληλα μ' αυτό, όπως είπα και πιο μπροστά λειτουργούσε και το θέατρο του Λευκού Πύργου που είχε στο πίσω μέρος - προς τη θάλασσα - το θερινό του με τραπεζάκια που σέρβιραν ποτά, και έφερνε συνήθως διάφορες "ατραξιόν". Ακόμη ήταν το θερινό "Ιντεάλ".

3. Εδώ ήταν το θέατρο "Αττικόν". Γωνία Αγίου Δημητρίου και Ευριπίδου.
4. Ο Νίκος Μπιλιλίδης δείχνει το σημείο, όπου βρισκόταν το θερινό θέατρο "Μακεδονικόν".

κινηματογράφος με βαριετέ και σ' αυτό αριστερά της πλατείας, ήταν ανηλωμένο το έδαφος με τραπεζάκια καφενείου και το ποτό υποχρεωτικό.

Τέλος το 1939-40 έγινε και το "Βασιλικό Θέατρο" και όπως θυμάμαι ακόμη ένα από τα πρώτα ή το πρώτο έργο που ανέβασε ήταν το "Φυτανάκι" με τον Αιμίλιο Βεάκη.

Και μια και κάνω σήμερα την αναφορά στα θέατρα της Θεσσαλονίκης, μέχρι το 1950 θυμάμαι τα πιο κάτω: «Κατά την διάρκεια της κατοχής, 1944, ο θερινός κινηματογράφος "Αίγλη" λειτουργούσε ως θέατρο με το θίασο Σαραντόπουλου - Τούλας Δράκου. Το 1946 έγινε στην Εθνικής Αμύνης το θερινό του Χατζώκου "Μακεδονικόν" που όταν κατεδαφίστηκε για να χτισθεί η Στρατιωτική Λέσχη μεταφέρθηκε με το όνομα: "Μετροπόλ" στο σημερινό πάρκο, πάνω από το άγαλμα του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Λίγο πιο πάνω από το "Μετροπόλ" - Β. Γεωργίου κοντά στην τότε Ηλεκτρική Εταιρία ήταν το θερινό θέατρο της Τούλας Δράκου. Δεν μπόρεσε όμως να δουλέψει πολύ, γιατί ενοχλούσε ο θόρυβος του εργοστασίου της ηλεκτρικής εταιρίας. Στην Βασιλίσσης Όλγας πριν την Ανάλψη, στα λουτρά "Μέγας Αλέξανδρος" του Μικέ Βεντουρέλλη, λίγο πιο πάνω από αυτά, στον ίδιο χώρο λειτουργούσε θερινό σινεμά ή θέατρο με το ίδιο όνομα. - "Μ. Αλέξανδρος". » Στην οδό Αγίου Δημητρίου, ανεβαίνοντας την Αγίας Σοφίας δεξιά, λειτουργούσε τα καλοκαίρια θέατρο με θίασο του Μάνου Κατράκη, το "Αχίλλειον" που ήταν χειμερινός κινηματογράφος και τον είχαν βομβαρδίσει το 1940 οι Ιταλοί.

» Τέλος την ίδια περίοδο άνοιξε και το θερινό θέατρο του Γ' Σ.Σ. (πίσω από το σημερινό μουσείο) το μετέπειτα χειμερινό-θερινό "Κατερίνα". Το "ρεπερτόριο", όλων των πιο πάνω ήταν κατά το μεγαλύτερο μέρος του επιθεωρήσεις,

Αυτά πολύ σύντομα για την ιστορία και για την γνωριμία μου με τα θέατρα της Θεσσαλονίκης μέχρι το 1950. Όσο για τις Δραματικές Σχολές την ίδια περίοδο λειτουργούσαν ή λειτουργήσαν: Της Τασίας Αδάμ στον κινηματογράφο "Αίγλη", του Κοπανά στην Β. Όλγας - αν θυμάμαι καλά - του Κυριαζή Χαρατσόρη στην προέκταση της Τσιμισκή και της Αγγελικής Τριανταφυλλίδου γωνιά Τσιμισκή και Γρηγ. Παλαμά.»

Τα θεατρικά έργα και οι συγγραφείς

Τι απέγινε με το δικό σας πηγαίο θεατρικό ταλέντο; - Τελεώσα την εμπορική και τη δρα-

ματική σχολή. Είχε τελεώσει και η κατοχή. Εξακολουθούσα να κάνω εμπόριο εύφλεκτων ταινιών κινηματογράφου ενώ σταμάτησα την κατασκευή "οικιακών" κινηματογραφικών μηχανών. Αφού ως τότε είχα γράψει και σκίσει καμιά τριανταριά ελπιδοφόρα πλην όμως κακά θεατρικά έργα - δοκίμια - κατάφερα επιτέλους σε συνεργασία με το φίλο μου Θανάση Καλύβα να γράψουμε ένα έργο πρόζας με τίτλο: "Αυτά έχει η ζωή" και με θίασο που συγκροτήσαμε με κάποιους άνεργους επαγγελματίες ηθοποιούς της πόλης μας και άλλους, φίλους, ή γνωστούς και άγνωστους ερασιτέχνες το ανεβάσαμε στο τότε θέατρο "Παλλάς" (παράλλα). Πρεμιέρα. Η αίθουσα γεμάτη, περί τα 700 άτομα!! Παίξαμε και οι ίδιοι κάποιους ρόλους. (Τι δραματική σπουδάσαμε!!) Χειροκροτήματα, συγχαρητήρια, εφημερίδες, προβολή αφάνταστη για δυο "πιτσιρικάδες" συγγραφείς των 18 χρονών. Αυτή ήταν η αρχή. Ο Θανάσης λίγο αργότερα έγραψε μια "ρεβιύ" με τίτλο: "Μι-

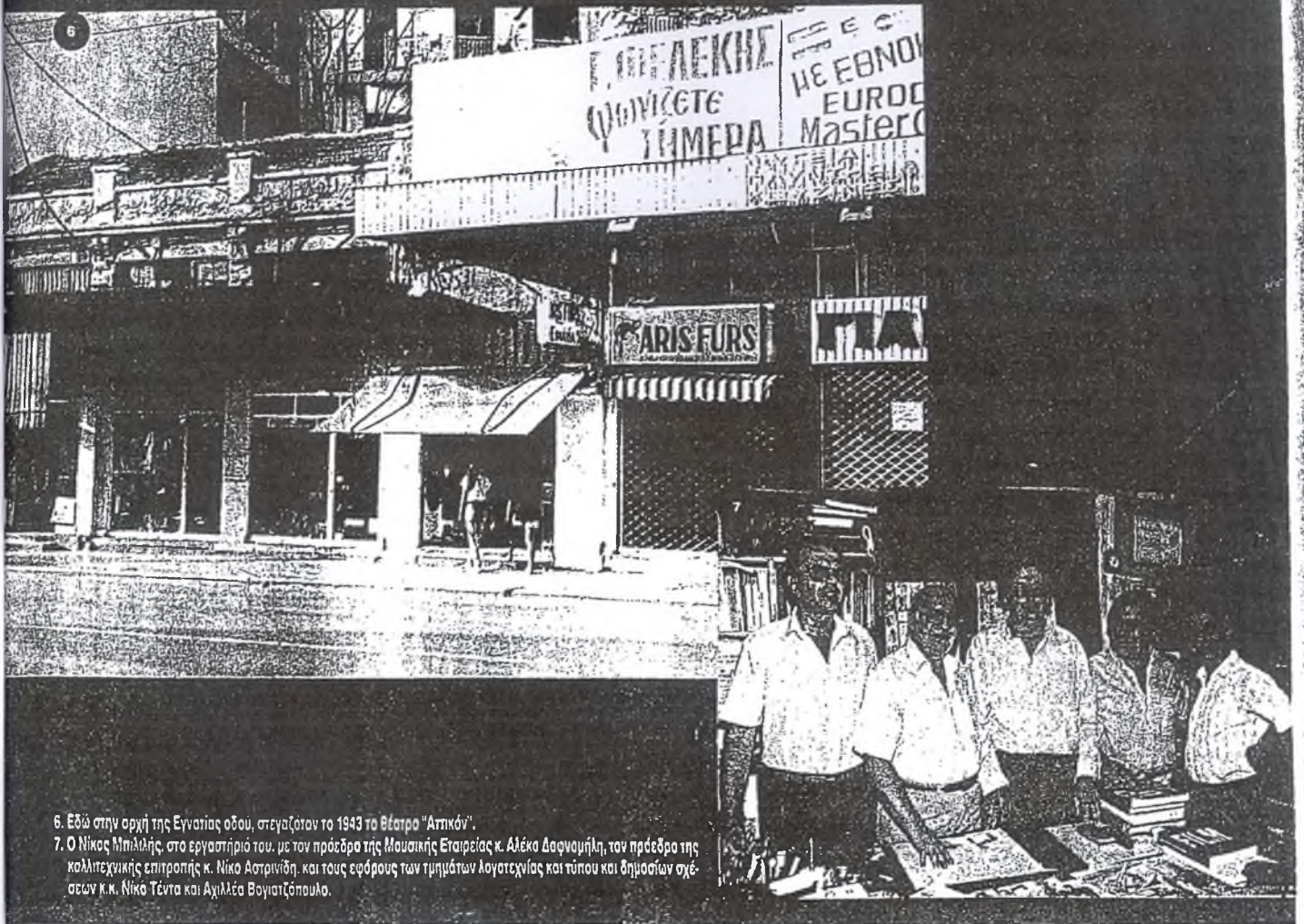
κροί άγγελοι" που έπαιζαν σ' αυτή ως επί το πλείστον παιδιά. Την ανέβασε στο θέατρο του "Λευκού Πύργου". Τότε, παρουσιάζεται και ένας άλλος συγγραφέας του μουσικού θεάτρου μεγαλύτερος στην ηλικία από μας ο Λάκης Ζαββάκος, στην συνέχεια και ο Νίκος Αργυρόπουλος που ήταν και ζαχαροπλάστης, ανέβασε κι αυτός κάτι, μετά ο Κώστας Ζαχαρόπουλος ανέβασε στον "Εσπερο" το "Έκανα λάθος" που οι παραστάσεις του κράτησαν αρκετά. Εγώ ανεβάζω στο θέατρο του "Λευκού Πύργου" το δράμα: "Όλα έχουν ένα τέλος", και, σαν να χόρτασα το θέατρο πρόζας μου μπαίνει στο μυαλό - πάντα επηρεασμένος από τα έργα του μουσικού θεάτρου που επί χρόνια έβλεπα στο "Ατπκόν" - να γράψω οπερέτα. Στους στίχους εντάξει, όλοι μου έλεγαν ότι γράφω καλούς στίχους, όμως μουσική; Πως; Μπορούσα να γράψω το λιμπρέτο και να μου γράψει τη μουσική κάποιος που ήξερε π.χ. ο μαέστρος της ορχήστρας του Λευκού Πύργου ο Μίμης Παπαδημητρίου. Γιατί όμως ο Θανάσης ο Καλύβας να ανεβάσει "ρεβιύ" με μουσική δική του; Παρωδίες τα περισσότερα τραγούδια ή διασκευές όπως γίνεται στις επιθεωρήσεις - παίζοντάς τις στο μαντολίνο και περνώντας τις στο πεντάγραμμο. Μα εγώ δεν έπαιξα κανένα όργανο και μουσική ήξερα μόνο από τα λίγα μαθήματα της δραματικής. Όμως είπα: "Θα γράψω εγώ τη μουσική της οπερέτας μου". Και άρχισα αμέσως να γράφω το "λιμπρέτο" της, τίτλος της: "Εδώ θα μείνουν όλα". Μόλις τελείωσα τους στίχους άρχισα τις προσπάθειες για τη μελοποίησή τους τραγουδώντας τους. Δεν άργησα πολύ να βρω τη μελωδία τους. Καλή ή κακή εμένα μου άρεσε. Πώς θα τις μεταφέρω όμως στο χαρτί; Νύχτες ολόκληρες βασανιζόμουν. Τέλος μούρθε μια έμπνευση: Κατασκευάσα ένα αυτοσχέδιο μουσικό όργανο με τέσσερα καθρόνια 36 ξυλόβιδες και ατσαλοσύρματα, γυμνώνοντας παλιά τηλεγραφικά καλώδια. "Έννεα τραγούδια είχε η οπερέτα αυτή. Στις 17 Μαρτίου 1946, σε πολύ λιγότερο από ένα χρόνο από το ανέβασμα του "Όλα έχουν ένα τέλος" και αφού πήρα την σχετική άδεια (λογοκρισία) από τον διευθυντή της αστυνομίας Θεσσαλονίκης Απ. Ξαν-

θόπουλο, τόλμησα το ανέβασμά της, στο θέατρο του "Λευκού Πύργου". Ορχήστρα με μαέστρο τον αείμνηστο Μίμη Παπαδημητρίου. Στους ηθοποιούς άρεσε η μουσική μου και την τραγουδούσαν με πολύ ευχαρίστηση. Σκηνοθέτης εγώ. Στο έργο αυτό έκανε το "ντεμπούτο" του σε ρόλο πρωταγωνιστή και ένα από τα αργότερα πολύ γνωστά ονόματα στο χώρο του δημοτικού μας τραγουδιού: ο Κώστας Κουφογιάνγκος. - Η επιτυχία της παράστασης ξεπέρασε κάθε προσδοκία μου. "Μετά από αυτό το σκληρό θάλαγα για την επο-

5. Ο ίδιος χώρος όπως είναι σήμερα. Εδώ βρισκόταν το θέατρο "Λευκού Πύργου".

χή εκείνη - τώρα απορώ πως πήρε άδεια για να ανέβει, μήπως δεν το διάβασαν; "Εδώ θα μείνουν όλα" ακολούθησε η ποιητική ηθογραφική οπερέτα "Όταν ο έρωας κυβερνά" με υπότιτλο "Ο Μίστερ Κάιρο". Ένα έργο με ολόζωντανη περιγραφή της αμέσως μεταπολεμικής περιόδου. Τα σιπτικά της προβλήματα, την τήρηση των πατροπαράδοτων εθίμων ηθικής και την νοστορπία των κατοίκων των συνοικισμών με την άμεση ψυχοκοινωνική τους επικοινωνία. Ακολούθησε μια επιθεώρηση γραμμένη στο κλασικό και αυστηρό θάλαγα ως προς τη δομή "σταλ" της τότε επιθεώρησης με τίτλο: "Ελληνικά μοτίβα". Εκεί είχα δική μου πρωτότυπη μουσική σε τέσσερα τραγούδια. Ένα από αυτά και το πιο κάτω που αργότερα - 1966 - μπήκε στα κινηματογραφικά έργα: "Αν μιλούσε η γη" ντοκιμαντέρ και στο "Αδιάφοροι και Μαριονέτες" - 1987 - . "Κατόπι η οπερέτα "Χωριάνικες αγάπες" που γράφθηκε το 1944 για την Τούλα Δράκου, διασκευάστηκε το 1948 και παίχθηκε ▶

6. Εδώ στην αρχή της Εγνατίας οδού, στεγαζόταν το 1943 το θέατρο "Αττικών".
 7. Ο Νίκος Μπιλιλής, στο εργαστήριό του, με τον πρόεδρο της Μουσικής Εταιρείας κ. Αλέκο Δαφνομήλη, τον πρόεδρο της καλλιτεχνικής επιτροπής κ. Νίκο Ασρινιώδη, και τους εφόρους των τμημάτων λογοτεχνίας και τύπου και δημοσίων σχέσεων κ.κ. Νίκο Τέντα και Αχιλλέα Βογιατζόπουλο.

το 1950 από θάλασσα που είχε συγκροτήσει ο τότε πρόεδρος του Σωματείου Ηθοποιών Βορείου Ελλάδος Γ. Φωιδόπουλος. Στην οπερέτα αυτή το "Χωριάτικες αγάπες" που εξελισσόταν σε ένα βοσκοχώρι της Μακεδονίας, υπήρχε η ιδιομορφία - σίγουρα όχι η μοναδική του διαλόγου στην χωριάτικη διάλεκτο. Όλοι μιλούσαν χωριάτικα εκτός από τους τρεις πρωταγωνιστές. Με την οπερέτα αυτή που "ντεκόρ" κοστούμια και γλώσσα ήταν πιστά στις αρχές και το χρώμα της μακεδονικής υπαίθρου προσπαθήσαμε να παρουσιάσω όσο πιο ρεαλιστικά και ζωντανά μπορούσα όλο το φάσμα της ζωής και των κανόνων των κατοίκων της εποχής εκείνης. Έγινε δεκτή με πολύ αγάπη και παιζόταν για αρκετόν καιρό σε χωριά και πόλεις της Βορείου Ελλάδος. »Με την ηθογραφική οπερέτα αυτή έκλεινα την θεατρική μου συμμετοχή στο μουσικό θέατρο της Θεσσαλονίκης. - Από το 1953 μετανάστευα οριστικά στον κινηματογράφο: την πρώτη μου (1955) και την τελευταία μου αγάπη.

»Τελειώνοντας θέλω να συμπληρώσω ότι: Μουσικές σπουδές έκανα - μετά την πρώτη μου πρακτική εμπειρία, και τα κάποιμα μαθήματα από τον μαέστρο μας Μίμη Παπαδημητρίου - αργότερα, 1948-49 στην Αθήνα με τον μεγάλο Μανώλη Καλομοίρη και στην Ιταλία, Ρώμη - παράλληλα με τις κινηματογραφικές μου σπουδές - στο C.A.M.S. (1950-52) όπου και τελείωσα με εντατικά μαθήματα όλη την "γκάμα" των μουσικών σπουδών: μετά την αρμονία, αντιστίξη, φούγκα, σύνθεση, τελειώνοντας με Esito Favorevole.

»Τις γνώσεις αυτές της μουσικής τις χρησιμοποίησα για την σύνθεση μουσικής μου σε κινηματογραφικές παραγωγές όπως στα ντοκιμαντέρ: "Αν μιλούσε η γη", ένα μικρό μέρος στο "Χαρούμενη Θεσσαλονίκη", στο "Ρουλέτα των κανιβάλων", και στο "Ρουλέτα", στην θεατρική επιθεώρηση "Ρωμείκες Λαχτάρες", στο παιδικό θέατρο "Άγγελος και Καρναβάλια" και

τελευταία 1990 στο μελόδραμα του Θ. Κανονίδη "Της Τρύχας το Γεφύρι" μουσική προσαρμογή και γραφή των μελωδιών του έργου, σε διασκευή της μουσικής του Κορένιακ.

»Πέρασαν 48 χρόνια περίπου μετά την σύνθεση της μουσικής και το ανέβασμα της πρώτης μου οπερέτας. Δυστυχώς για την πόλη μας το είδος αυτό έχει σχεδόν εκλείψει. Ήμουν ο πρώτος μεταπολεμικά, και ο τελευταίος που της το πρόσφερε. Αναρωτιέμαι ακόμη μήπως στο χώρο αυτό μπορούσα να δώσω περισσότερα από όσα έδωσα με την θητεία μου στον κινηματογράφο;

»Η συνανλία που προγραμματίσει η Μουσική Εταιρεία Βορείου Ελλάδος για το φθινόπωρο, να κάνει, με αποσπάσματα μουσικής μου, από οπερέτες μου και τον κινηματογράφο, ίσως δώσει την απάντηση. Ο πρόεδρος της Μουσικής Εταιρείας κ. Αλέκος Δαφνομήλης και το συμβούλιό της, είχαν την έμπνευση να μου προτείνουν την παρουσίαση δημόσια μερικών αποσπασμάτων από τις οπερέτες αυτές. Το δέχθηκα με μεγάλη χαρά και συγκίνηση. Θέλω να βεβαιώσω υπεύθυνα, πως οι μελωδίες των τραγουδιών θα εκτελεσθούν από τις ίδιες "παρτιτούρες" που εκτελέστηκαν και τότε. Μόνο που η ενορχήστρωση δεν θα είναι του αείμνηστου Μίμη Παπαδημητρίου κι αυτό γιατί δεν τις έχω πια, αλλά του γιου μου Θανάση.» Ο Νίκος Μπιλιλής, κάτω από την πίεση του χρόνου, φτάνει στο τέλος αυτής της αφήγησης με συγκίνηση και χαρά, ιδίως όταν αναφέρθηκε στον φίλαντρχο γιο του, τον Θανάση. Δεν μας είπε αν μέσα στις οπερέτες που δ' ανεβαστούν θα είναι και η πρώτη του με τον τίτλο "Εδώ θα μείνουν όλα". Πάντως για τον Νίκο Μπιλιλή υπάρχουν οι καλύτερες προοπτικές για να μείνει και να τιμηθεί το έργο του, περισσότερο δε που έχει τη φροντίδα των παιδιών του, αφού λένε ότι η τέχνη είναι παράλληλη με τη ζωή και ως εκ τούτου μεταλαμψιδεύεται. •